

Burgers over inschrijving bij een (nieuwe) huisartsenpraktijk

Sophie Aapkes, Lisa Jansen, Ronald Batenburg, Linda Flinterman,
Anne Brabers, Elize Vis, Art van Schaijk

Er zijn zorgen over de toegankelijkheid van de Nederlandse huisartsenzorg. Dit komt mede door signalen over burgers die zich niet kunnen inschrijven bij een huisartsenpraktijk. Hoeveel en welke mensen niet ingeschreven staan, en hoeveel en welke burgers van praktijk willen wisselen, was tot nu toe niet eerder breed onderzocht onder de bevolking. Onderzoeksinstituut Nivel deed dit in opdracht van het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS), door een vragenlijst uit te zetten onder leden van het I&O Research Panel van Ipsos I&O van 18 jaar en ouder. Aan het onderzoek namen in augustus 2024 bijna 11.000 mensen deel. Dit factsheet presenteert de resultaten. In een aanvullend rapport worden achtergrond en methoden van het vragenlijstonderzoek nader beschreven.

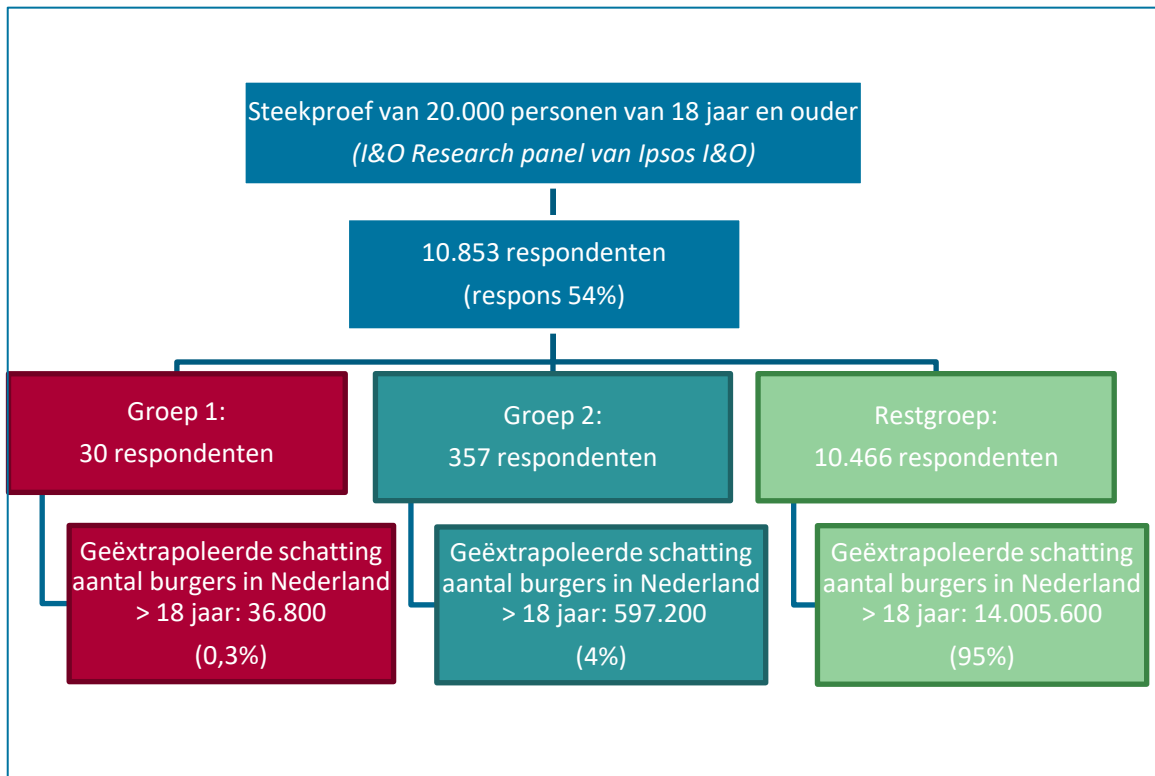
Belangrijkste bevindingen

Figuur 1 laat zien hoe de twee groepen waar het onderzoek zich op richtte, namelijk burgers die niet stonden ingeschreven bij een huisartsenpraktijk en burgers die wel stonden ingeschreven maar wilden wisselen, bereikt zijn met de vragenlijst onder het I&O Research Panel van Ipsos I&O. De vragenlijst is door 10.853 van het aangeschreven panel ingevuld (respons 54%). Groep 1 (in rood) zijn burgers die niet stonden ingeschreven bij een huisartsenpraktijk op het moment van de online vragenlijst (augustus 2024). Het betreft een klein percentage van 0,3%. Op basis van gewogen extrapolatie naar landelijk niveau is geschat dat het om 36.800 personen van 18 jaar en ouder gaat. Groep 2 (in donkergroen) zijn burgers die wel stonden ingeschreven maar (in augustus 2024) wilden wisselen van huisartsenpraktijk. Hier gaat het om een grotere groep, 4%, gewogen geëxtrapolerd naar landelijk niveau betreft het naar schatting 597.200 personen van 18 jaar en ouder. De restgroep (in lichtgroen) betreft de overige 95%¹, burgers die ingeschreven staan bij een huisartsenpraktijk en niet wilden wisselen van huisartsenpraktijk (in augustus 2024).

Bij deze aantallen en schattingen dient bedacht te worden dat het gaat om het moment in augustus 2024 dat respondenten de vragenlijsten invulden, dat met het online panel bepaalde groepen niet of minder zijn bereikt, en dat de extrapolaties gedaan zijn op kleine aantallen. Daarnaast laten deze cijfers zich door een andere methodiek en definities niet goed vergelijken met cijfers van de NZa en Vektis over het aantal mensen dat niet is ingeschreven bij een huisarts. Dit heeft te maken met gebruik van andere bronnen, methoden en definities. In het aanvullende rapport 'Rapport bij de factsheet 'Burgers over inschrijving bij een (nieuwe) huisartsenpraktijk' wordt hier nader op in gegaan.

¹ Naast de drie groepen opgenomen in figuur 1 was er een kleine groep die niet ingeschreven is bij een huisartsenpraktijk omdat zij huisartsenzorgzorg ontvangen via de (zorg) instelling waar zij verblijven of vanwege hun beroep (bijvoorbeeld bij defensie).

Figuur 1. Verdeling van de steekproef en responsgroep over de twee doelgroepen van dit onderzoek, met een schatting voor de Nederlandse bevolking van 18 jaar en ouder

Groep 1: Burgers die nu niet bij een huisartsenpraktijk staan ingeschreven

(0,3% van het totaal)

Waarom staan deze burger niet ingeschreven bij een huisartsenpraktijk?

In totaal troffen we 30 respondenten op het moment van enquêteren aan die niet ingeschreven stonden bij een huisartsenpraktijk (Figuur 1). Respondenten gaven aan van korter dan drie maanden, tot langer dan twee jaar niet ingeschreven te staan. Gegeven de kleine groep en onzekerheid daarbij, was deze groep qua leeftijd, geslacht, opleidingsniveau en inkomen vergelijkbaar samengesteld als de respondenten die wél ingeschreven stonden bij een huisartsenpraktijk.

Van de voorgelegde mogelijkheden waren de twee meest aangekruiste redenen voor het niet ingeschreven staan bij een huisartsenpraktijk een verhuizing en het sluiten van de praktijk.

Hoe zoeken deze burgers zorg?

Als mensen niet ingeschreven staan bij een huisartsenpraktijk kunnen zij toch behoefte hebben aan huisartsenzorg. Van de mogelijkheden die we hen voorlegden kruisten respondenten het vaakst aan dat zij:

- Naar een andere huisartsenpraktijk gaan als passant (27%),
- Naar het ziekenhuis of de spoedeisende hulp bellen of toegaan (23%),
- Bezoek aan een arts zo lang mogelijk uitstellen (23%).

Groep 2: Ingeschreven burgers die willen wisselen van huisartsenpraktijk

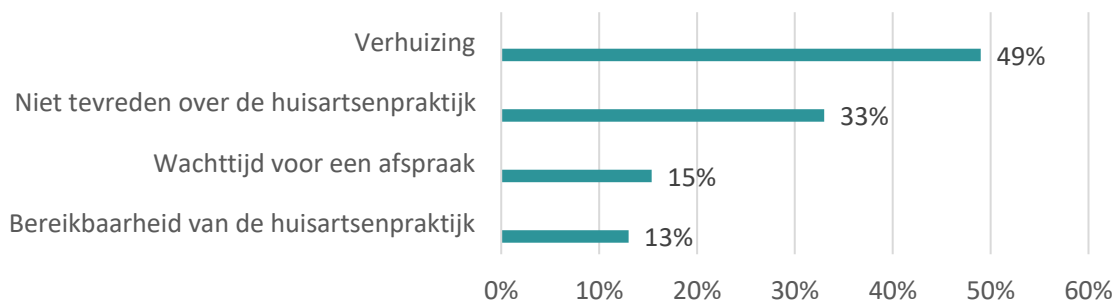
4% van het
totaal

Waarom willen deze burgers wisselen van huisartsenpraktijk?

In totaal gaven 357 respondenten op het moment van enquêteren aan dat ze wel ingeschreven stonden bij een huisartsenpraktijk, maar daarvan wilden wisselen (Figuur 1). Deze burgers met een wisselwens zijn vaker vrouw, jonger dan 35 jaar, hoger opgeleid en hebben een relatief laag inkomen.

Ook aan de deze groep is een lijst met redenen voorgelegd, waarom men wil wisselen. In Figuur 2 staan de vier redenen die het vaakst zijn aangekruist.

Figuur 2. De vier meest aangekruiste redenen om te willen wisselen van huisartsenpraktijk, gesorteerd naar percentage respondenten

De grootste groep wordt gevormd door respondenten die verhuizing als reden voor hun wisselwens aangaven. Zij staan nog bij de huisartsenpraktijk in de buurt van hun vorige woning ingeschreven, vinden de afstand naar deze huisartsenpraktijk te groot, en willen daarom wisselen. Figuur 2 laat daarnaast zien dat de 'wisselwens' van respondenten ook andere redenen kan hebben, zoals onvrede met de huidige huisartsenpraktijk, wachttijden en bereikbaarheid in het algemeen.

Welke rol speelt afstand tot de huisartsenpraktijk?

Hiervoor zagen we dat burgers zich vaak bij een andere huisartsenpraktijk willen inschrijven vanwege of na verhuizing, maar ook vanwege bereikbaarheid in het algemeen. De afstand tot de huisartsenpraktijk is niet alleen voor de burgers zelf van belang, maar ook wanneer er spoedeisende huisartsenzorg nodig is. Huisartsen hebben een inspanningsverplichting om bij spoed binnen 15 minuten (per auto) bij de patiënt te kunnen zijn; al kan in samenspraak met de patiënt hier wel vanaf worden geweken (Patiëntenfederatie & Landelijke Huisartsen Vereniging, 2021).

Als we specifiek kijken naar de groep met een wisselwens en hun 'objectieve' bereikbaarheid vanuit hun huisartsenpraktijk (het eerste gedeelte van Tabel 1), dan zien we ten eerste dat een substantiële groep meer dan 15 minuten autorijden van de huisartsenpraktijk woont. In percentages betreft het 44% van de wisselwens-groep en 17% van de wisselwens-groep woont nog verder, namelijk meer dan 30 minuten rijden van de huisartsenpraktijk. Dat de 'objectieve' afstand tot de huisartsenpraktijk duidelijk samenhangt met het hebben van een wisselwens, wordt bevestigd in het tweede gedeelte van Tabel 2. Dat laat zien dat een meerderheid (67%) van de groep met een wisselwens door afstand of verhuizing meer dan 15 minuten van de huidige praktijk woont.

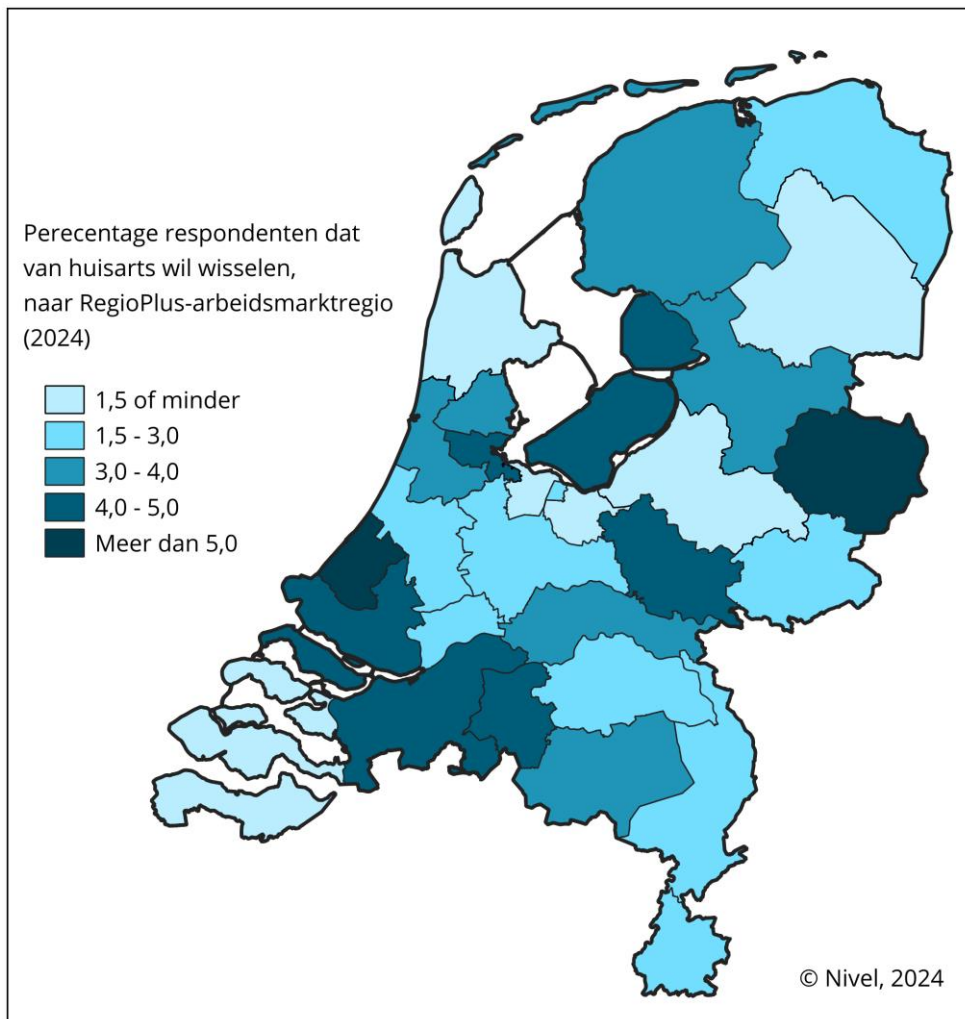
Tabel 1. Aantal respondenten en schatting van het aantal burgers in Nederland van 18 jaar en ouder die van huisartsenpraktijk willen wisselen, (1) naar afstand van het huidige woonadres tot de huidige huisartsenpraktijk en (2) naar reden voor wisselwens en afstand

	Aantal in de responsgroep	Schatting van aantal burgers, ouder dan 18 jaar in Nederland
(1) Aantal personen met een wisselwens, dat:		
• ≤ 15 min woont van de huidige huisartsenpraktijk	201	327.400
• > 15 min woont van de huidige huisartsenpraktijk, waarvan:	156	269.800
○ > 30 min woont van de huidige huisartsenpraktijk	60	107.300
Totaal	357	597.200
(2) Aantal personen met een wisselwens, dat:		
• Wil wisselen door afstand en/of verhuizing, waarvan:	206	351.600
○ ≤ 15 min woont van de huidige huisartsenpraktijk	69	115.600
○ > 15 min woont van de huidige huisartsenpraktijk	137	236.000
• Wil wisselen om andere reden dan afstand of verhuizing	151	245.600
Totaal	357	597.200

Spreiding over Nederland van de burgers die willen wisselen van huisartsenpraktijk

Figuur 3 laat in een kaartje zien welke regionale verschillen er bestaan in het percentage (ingeschreven) burgers dat aangaf van huisartsenpraktijk te willen wisselen. Een eerste cluster van donkergekleurde regio's is te zien in het zuidwesten van Nederland. In de regio's Haaglanden, Zuid-West Brabant, midden Brabant en Zuid-Holland Zuid ligt het percentage burgers met een wisselwens relatief hoog. Wat meer verspreid zijn de andere regio's waar het percentage relatief hoog ligt, zoals in Twente, Flevoland, Zuid West Gelderland en Amsterdam. Bij dit kaartje moet bedacht worden dat het gaat om de regio's waar burgers met een wisselwens op het moment van enquêtering woonden. Zoals we hiervoor aangaven betreft het burgers die relatief ver van hun huisartsenpraktijk wonen, na verhuizing vaak de praktijk nabij hun vorige woonlocatie.

Figuur 3. Percentage ingeschreven burgers dat wil wisselen van huisartsenpraktijk, naar de RegioPlus arbeidsmarktregio waar zij op het moment van enquêtering woonachtig waren

Wat doen burgers om een andere huisartsenpraktijk te vinden?

Van de respondenten met een wens om te wisselen van huisartsenpraktijk heeft 50% zelf contact opgenomen met andere huisartsenpraktijken. Van de totale groep heeft 13% geprobeerd bij meer dan drie praktijken om zich in te schrijven. Van de andere mogelijkheden die in vragenlijst werden voorgelegd werd het meest angekruist:

- Via internet gezocht (59%),
- Eigen netwerk ingezet (30%),
- Aangemeld op de wachtlijst van één of meer praktijken (11%),
- Contact opgenomen met de zorgverzekeraar (8%).

Overigens komt uit de respons ook een kleine, 'passieve' groep naar voren. Het gaat om 9% die aangeeft geen enkele actie te hebben ondernomen om zich ergens anders in te kunnen schrijven. De meest genoemde redenen hiervoor zijn dat zij hier geen tijd voor hadden gehad, of dat het de afgelopen tijd niet nodig was om naar de huisarts te gaan.

Conclusie en discussie

De toegankelijkheid van de huisartsenzorg in termen van inschrijving bij een praktijk is niet eerder breed gepeild onder de bevolking zelf. Met dit enquêteonderzoek is dit wel gedaan, zodat ook onderscheid gemaakt kan worden tussen burgers die (1) niet bij een huisartsenpraktijk staan ingeschreven en (2) zij die wel staan ingeschreven maar zich bij een andere huisartsenpraktijk willen inschrijven. Daarnaast biedt dit onderzoek verdieping in de samenstelling van beide groepen, hun motieven, en de acties die zij hebben ondernomen om zich bij een praktijk in te schrijven.

De eerste bevinding is dat het percentage respondenten dat aangaf op het moment van enquêtering niet ingeschreven te staan bij een huisartsenpraktijk klein is. Het betreft 0,3% van de responsgroep wat neerkomt op 36.800 burgers van 18 jaar en ouder op landelijk niveau. Qua achtergrondkenmerken wijkt deze groep niet af van de groep die wel ingeschreven stond op moment van respons, maar gezien de geringe omvang van deze groep verdient deze conclusie voorzichtigheid. Wat betreft het aantal niet ingeschreven personen (van 18 jaar en ouder), liggen cijfers van de NZa-Monitor Toegankelijkheid van zorg en het Vektis-Dashboard Huisartsenzorg op een ander niveau. Dit is te verklaren uit het feit dat deze gebaseerd zijn op andere (registratie-)bronnen en daarmee ook andere definities en methoden. Een databron die wel vergelijkbaar is om onze schatting te kruis-valideren is het Consumentenpanel Gezondheidszorg van het Nivel. Uit de laatste peiling bleek dat een half procent van de ondervraagden 'geen vaste huisarts dan wel een huisartsenpraktijk' heeft (Brabers & Jong, 2022).

Een tweede bevinding is dat ongeveer 4% van de respondenten, naar schatting ruim 597.000 burgers van 18 jaar en ouder, op het moment van enquêtering wil overstappen naar een andere huisartsenpraktijk. De meest genoemde reden hiervoor is verhuizing. Als we vragen naar de afstand tussen de huidige woning en die van de praktijk waar men is ingeschreven, wordt het beeld bevestigd dat er voor een flink deel sprake is van een doorstroom-probleem van de 'oude' naar de 'nieuwe', gewenste huisartsenpraktijk in de buurt. Zo schatten we dat er 107.300 burgers ouder dan 18 jaar in Nederland zijn, die van praktijk willen wisselen omdat zij meer dan 30 minuten rijden van de huisartsenpraktijk wonen waar ze zijn ingeschreven.

Het verdient aanbeveling deze brede peiling op een ander moment te herhalen, en daarbij ook aandacht te besteden aan de groepen die niet of minder bereikt zijn. Zeker is wel, dat het I&O Research Panel van Ipsos I&O dat gebruikt is voor dit onderzoek geldt als één van de grootste en betrouwbaarste basis om cijfers op het niveau van de Nederlandse bevolking te kunnen generaliseren. Een tweede aanbeveling is verdiepend onderzoek uit te voeren onder huisartsenpraktijken, om zo hun aannamebeleid en overwegingen achter 'patiëntenstops' te relateren aan wat uit dit onderzoek naar voren komt. Dit maakt ook een verdere stap mogelijk, namelijk de inschrijf- en wisselproblematiek op regionaal niveau in kaart te brengen en daar beleid op in te zetten. Zo kan op regionaal niveau de omvang en ontwikkeling van groepen burgers die zich bij een (nieuwe) huisartsenpraktijk willen inschrijven, gerelateerd worden aan de mate en duur waarin 'patiëntenstops' in regio's voorkomen. Hiermee kunnen maatregelen verkend worden om mogelijk ruil- of informatiesystemen op te zetten om bijvoorbeeld de doorstroom van de huidige naar een nieuwe praktijk te verbeteren.

Het onderzoek

Deze factsheet is gebaseerd op een (digitaal) vragenlijstonderzoek van het Nivel via het panel van Ipsos I&O van 19 t/m 27 augustus 2024. We verwijzen naar het 'Rapport bij de factsheet 'Burgers over inschrijving bij een (nieuwe) huisartsenpraktijk' voor verder toelichting over de achtergronden, methoden en uitkomsten van het onderzoek.

Het onderzoek werd uitgevoerd in opdracht van het ministerie van VWS. Dank gaat uit naar de Patiëntenfederatie Nederland voor de input bij de onderzoeksopzet en rapportage.

Meer weten

Het Nivel levert de kennis om de gezondheidszorg in Nederland beter te maken. Dat doen we met hoogwaardig, betrouwbaar en onafhankelijk wetenschappelijk onderzoek naar thema's met een groot maatschappelijk belang. 'Kennis voor betere zorg' is onze missie. Alle onderzoeken publiceert het Nivel openbaar. U vindt deze publicatie en alle andere Nivel-publicaties op www.nivel.nl/publicaties.

Titelgegevens van deze publicatie

De gegevens uit deze publicatie mogen met de volgende bronvermelding worden gebruikt: Aapkes, S., Jansen, L., Batenburg, R., Flinterman, L., Brabers, A., Vis, E., Van Schaaik, A. **Burgers over inschrijving bij een (nieuwe) huisartsenpraktijk**. Toegankelijkheid van de Nederlandse huisartsenzorg. Utrecht: Nivel, 2024.

Literatuur

CBS Opendata. Retrieved from [StatLine - Bevolking; geslacht, leeftijd en burgerlijke staat, 1 januari \(cbs.nl\)](https://statline.cbs.nl)

Brabers, A. E. M., & Jong, J. D. I. (2022). *Nivel Consumentenpanel Gezondheidszorg: basisrapport met informatie over het panel (2022)*.

Patiëntenfederatie Nederland & Landelijke Huisartsen Vereniging. (2021). Een andere huisarts kiezen. In P. L. H. Vereniging (Ed.), <https://www.patiëntenfederatie.nl/downloads/brochures/172-folder-een-andere-huisarts-kiezen/file>.